

Αναπτυξιακός σχεδιασμός και διαχείριση καταστροφών: Η εμπειρία από τις πυρόπληκτες περιοχές

Ι. Γούσιος, Ε.Ε.ΔΙ.Π., Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης,
Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Π. Καρανικόλας, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης,
Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη

Στην εργασία αυτή, διερευνάται η διαχείριση των πυρκαγιών του 2007 στους νομούς Ηλείας και Αχαΐας, με ιδιαίτερη έμφαση στους τομείς της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, των δασών και των έργων υποδομής.

Ειδικότερα, ο στόχος της εργασίας είναι τριπλός. Πρώτον, να περιγράψει τις επιπτώσεις των πυρκαγιών στον πρωτογενή τομέα (φυτικό κεφάλαιο, ζωικό κεφάλαιο, πάγιο κεφάλαιο και αποθηκευμένα προϊόντα), δεύτερον, να διερευνήσει τα διαχειριστικά προβλήματα που προέκυψαν κατά τη διαδικασία αποκατάστασης των ζημιών στο παραγωγικό σύστημα των πυρόπληκτων περιοχών (ΠΠ) και τρίτον, να εντοπίσει τις προκλήσεις για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Από την εργασία διαπιστώθηκαν, μεταξύ άλλων, τα πολύ σοβαρά προβλήματα συντονισμού και ομαλής ροής της πληροφόρησης τόσο εντός, όσο και μεταξύ των φορέων που ανήκουν σε διάφορα διοικητικά επίπεδα. Παρά τα θετικά αποτελέσματα επιμέρους πρωτοβουλιών, αυτές δεν εντάχθηκαν σ' ένα ενιαίο προγραμματικό πλαίσιο. Έτσι, η όλη προσπάθεια υπονομεύεται από την απουσία: μεσο-μακροπρόθεσμου αναπτυξιακού σχεδιασμού, ολοκλήρωσης των πολιτικών στα διάφορα χωρικά επίπεδα και τομεακών/κλαδικών πολιτικών κρίσιμης σημασίας για τις ΠΠ.

Η ανάγκη για ολοκληρωμένη προσέγγιση στην ανάπτυξη της υπαίθρου, σε κάθε διοικητικό-προγραμματικό επίπεδο (εθνικό, περιφερειακό, νομαρχιακό, τοπικό) αναδεικνύεται από τις πρόσφατες διεθνείς τάσεις για δημοσιονομική αποκέντρωση και διαφοροποιημένη προσέγγιση στα προβλήματα της ανάπτυξης της υπαίθρου. Παρομοίως, οι ελλείψεις και τα προβλήματα που επισημαίνονται, τονίζουν την ανάγκη για τον σαφή επιμερισμό των αρμοδιοτήτων και πόρων μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Γενικότερα, μέσα σ' ένα εξαιρετικά σύνθετο διοικητικό και προγραμματικό τοπίο, επείγει ο επιμερισμός ρόλων και αρμοδιοτήτων του κάθε φορέα, για την επίτευξη του βέλτιστου αναπτυξιακού αποτελέσματος. Αυτό προϋποθέτει υπέρβαση της λογικής των 'φέουδων' στη δημόσια διοίκηση, διάθεση για συνεργασίες μεταξύ διαφορετικών φορέων και διοικητικών επιπέδων και φυσικά γνώση των σύνθετων αναπτυξιακών προβλημάτων.

Η κρίση από τις πυρκαγιές έγινε αντιληπτή μόνο ως καταστροφή, χωρίς να αναδειχθούν οι δυνητικές ευκαιρίες για επαναπροσδιορισμό προτεραιοτήτων και υπέρβαση χρόνιων αγκυλώσεων, στις οποίες πρέπει να συμπεριληφθεί η γενικότερη διαβρωτική επίδραση του πελατειακού πολιτικού συστήματος στον τρόπο λειτουργίας των θεσμών της αυτοδιοίκησης. Τέλος, το θεσμικό έλλειμμα που εξακολουθεί να υπάρχει, διαιωνίζει τις προϋποθέσεις για επανάληψη των πυρκαγιών.

1. Εισαγωγή

Η διαχείριση καταστροφικών γεγονότων με φυσικά ή ανθρωπογενή αίτια αποτελεί αντικείμενο μιάς διαρκώς αυξανόμενης διεθνούς βιβλιογραφίας. Εκτός από την ανάπτυξη μοντέλων πρόγνωσης και μηχανισμών αντιμετώπισης, ιδιαίτερη προσπάθεια καταβάλλεται για την εκπόνηση στρατηγικών διαχείρισης έκτακτων γεγονότων, πριν αυτά εκδηλωθούν,

ώστε να είναι διαθέσιμες προς εφαρμογή όταν παραστεί ανάγκη (“emergency planning and management”). Το ενδιαφέρον εστιάζεται, πριν την εκδήλωση του καταστροφικού γεγονότος, στον μετριασμό των μελλοντικών επιπτώσεων (mitigation) και την προετοιμασία για τις επικείμενες ζημιές, ενώ στη μετά το γεγονός φάση, στην αντιμετώπιση της ίδιας της καταστροφής και την αποκατάσταση (Alexander, 2007). Πρόκειται για τη διαχείριση του κινδύνου, με την ευρύτερη έννοια και την ενσωμάτωσή της στο σύνολο των πρακτικών του σχεδιασμού και της διαχείρισης.

Οι πρωτοφανούς έκτασης και έντασης πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007 οδήγησαν σε μεγάλης κλίμακας καταστροφές, σε επτά νομούς της χώρας μας (Ηλείας, Αρκαδίας, Μεσσηνίας, Αχαΐας, Λακωνίας, Κορινθίας και Εύβοιας). Παρότι η αφετηρία ήταν οι δασικές πυρκαγιές, οι καταστροφές επεκτάθηκαν τόσο στο φυσικό και οικιστικό περιβάλλον των πληγείσων περιοχών, όσο και τις υποδομές και το παραγωγικό τους σύστημα, ενώ τραγικές ήταν και οι απώλειες σε ανθρώπινες ζωές. Οι δασικές πυρκαγιές είναι ένα φαινόμενο σταθερά επαναλαμβανόμενο στη χώρα μας, με συνέπεια να κατατάσσεται στην κορυφή της λίστας με το μεγαλύτερο μέσο όρο καμένων εκτάσεων ανά πυρκαγιά στην Ευρώπη (35 εκτάρια/πυρκαγιά) την περίοδο 1980-2000 (Dimitrakopoulos and Mitsopoulos, 2006).

Όπως ήταν φυσικό, η εκδήλωση ενός τέτοιου φαινομένου δημιούργησε πιεστικές ανάγκες αφενός για την αποτελεσματική αντιμετώπιση/καταστολή του, αφετέρου για την αποκατάσταση των ζημιών, ενώ παράλληλα διατυπώθηκαν αγωνιώδη ερωτήματα για το μέλλον των περιοχών που επλήγησαν. Όταν εκδηλώθηκαν οι εν λόγω πυρκαγιές, η ευθύνη της δασοπυρόσβεσης είχε περάσει από τη δασική στην πυροσβεστική υπηρεσία. Επίσης, αρκετά χρόνια πριν είχαν ολοκληρωθεί οι μεταρρυθμίσεις σχετικά με την τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση. Το γεγονός αυτό έλαβε χώρα σε μια μεταβατική χρονική περίοδο, ανάμεσα στην ολοκλήρωση της τρίτης και την έναρξη της τέταρτης προγραμματικής περιόδου.

Το μέγεθος της καταστροφής ευαισθητοποίησε πολλούς εντός και εκτός Ελλάδας. Είναι ακόμα νωπές οι μνήμες από την αυθόρμητη κινητοποίηση του ελληνικού λαού για την παροχή βοήθειας, όπως επίσης και η αντίστοιχη κινητοποίηση της επιστημονικής κοινότητας και των διοικητικών αρχών. Οι προσπάθειες επικεντρώθηκαν κατ’ αρχάς στην αποκατάσταση των κατεστραμμένων κατοικιών και των βασικών υποδομών στις πληγείσες περιοχές. Προς αυτή την κατεύθυνση, συστάθηκε το ‘Ειδικό Ταμείο Εκτάκτων Αναγκών’ (ΕΤΑΕΑ) για τη διαχείριση των εισφορών των ιδιωτών και των νομικών προσώπων που ανήλθαν σε 211 εκατ. €. Χάρη στη γενναιοδωρία των δωρητών, το ΕΤΑΕΑ χρηματοδότησε το ΥΠΕΧΩΔΕ με 55,3 εκατ. € για την ανοικοδόμηση ή επισκευή 1.322 σπιτιών, ενώ για έργα υποδομής στις πυρόπληκτες περιοχές (ΠΠ), κυρίως έργα αντιπλημμυρικά, αντιδιαβρωτικά, αρδευτικά, οδοποιίας, πυροπροστασίας κ.λπ. διέθεσε το ποσό των 76,6 εκατ. € (ΕΤΑΕΑ, 2010).

Στόχος της εργασίας αυτής είναι, πρώτον, να περιγράψει τις επιπτώσεις στον πρωτογενή τομέα (φυτικό κεφάλαιο, ζωικό κεφάλαιο, πάγιο κεφάλαιο και αποθηκευμένα προϊόντα) από τις πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007, δεύτερον, να διερευνήσει τα διαχειριστικά προβλήματα που προέκυψαν κατά τη διαδικασία αποκατάστασης των ζημιών στο παραγωγικό σύστημα των ΠΠ και τρίτον, να εντοπίσει τις προκλήσεις για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό. Ως περιοχή μελέτης επιλέχθηκαν οι νομοί Ηλείας και Αχαΐας.

Η εργασία αποτελείται από πέντε συνολικά ενότητες. Μετά τη μεθοδολογία, στην τρίτη ενότητα εκτίθενται αναλυτικά τα ευρήματα της έρευνας πεδίου, με ειδικότερη αναφορά στην αποτίμηση των ζημιών στον πρωτογενή τομέα, την αργή διαδικασία αποκατάστασης, τις ελλείψεις πόρων, την προβληματική ροή της πληροφόρησης, την έλλειψη συντονισμού και τις συγκρούσεις αρμοδιοτήτων, τη μη εσωτερίκευση εξωτερικών επιδράσεων και τις προκλήσεις που δεν αξιοποιήθηκαν. Ακολουθούν η συζήτηση και τα συμπεράσματα.

2. Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την προσέγγιση του θέματος συνίσταται: α) στην αποτύπωση της κατάστασης στην οποία βρίσκονται οι πυρόπληκτες περιοχές των νομών Ηλείας και Αχαΐας, δύο περίπου χρόνια μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007 και β) στον τρόπο με τον οποίο η καταστροφή αυτή εντάχθηκε στον αναπτυξιακό σχεδιασμό. Σημειώνεται ότι στους δύο αυτούς νομούς βρίσκονται τα 2/3 των καμένων γεωργικών εκτάσεων και το 1/4 των καμένων δασών των επτά πυρόπληκτων νομών του καλοκαιριού του 2007, δηλαδή των νομών Ηλείας, Αρκαδίας, Μεσσηνίας, Λακωνίας, Κορινθίας, Αχαΐας και Εύβοιας.

Τα εμπειρικά στοιχεία της εργασίας προέρχονται από τη λεπτομερή ανάλυση δεδομένων από εμπλεκόμενους οργανισμούς, από την επόμενη ημέρα των πυρκαγιών μέχρι και την άνοιξη του 2009. Πρόκειται για τις αποζημιώσεις του ΕΛΓΑ και των Τομέων Αποκατάστασης Πυροπλήκτων του ΥΠΕΧΩΔΕ, καθώς και τις χρηματοδοτήσεις έργων από φορείς όλων των διοικητικών επιπέδων (κεντρικούς, περιφερειακούς, νομαρχιακούς και τοπικούς). Τα στοιχεία του ΕΛΓΑ αφορούν στην καταγραφή των ζημιών και την αποτίμηση του κόστους ενίσχυσης για την απώλεια παραγωγής και της αποκατάστασης του φυτικού, ζωικού και πάγιου κεφαλαίου, καθώς και των αποθηκευμένων προϊόντων των πληγισών γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Σημαντικό μέρος των απαραίτητων πληροφοριών προέρχεται από επιτόπιες επισκέψεις και συναντήσεις με τοπικούς παράγοντες (υπηρεσίες Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, Δήμοι) και παραγωγούς των δύο πυρόπληκτων νομών, καθώς και εκπροσώπους των κεντρικών φορέων (ΕΛΓΑ, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών). Επίσης, αποτυπώθηκε αναλυτικά η διαχείριση του όλου προβλήματος μέσα από τα επιχειρησιακά προγράμματα της τρίτης και τέταρτης προγραμματικής περιόδου και τις υπόλοιπες πηγές χρηματοδότησης (Ειδικό Ταμείο Αποκατάστασης Εκτάκτων Αναγκών, Ταμείο Αλληλεγγύης Ε.Ε. κ.λπ).

3. Τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου

3.1. Η αποτίμηση των ζημιών στον πρωτογενή τομέα

α) Φυτικό κεφάλαιο

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΛΓΑ (Γ.Π.Α. 2009), η έκταση της ζημιάς στο φυτικό κεφάλαιο των 7 νομών (Αχαΐας, Αρκαδίας, Ευβοίας, Ηλείας, Κορινθίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας) που επλήγησαν από τις πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007 ανέρχεται σε 237,5 χιλ. στρέμματα από τα οποία τα 163 χιλ. στρέμματα (68,6% των συνολικών καμένων εκτάσεων) στους νομούς Ηλείας και Αχαΐας (143,1 χιλ. στρέμματα στο Ν. Ηλείας και 10,8 χιλ στρέμματα στο Ν. Αχαΐας). Το 89,5% αυτής της καμένης έκτασης στους δύο νομούς καλλιεργείτο με ελιές (146 χιλ. στρέμματα περίπου ή το 35,4% της έκτασης των ελαιώνων των πυρόπληκτων περιοχών των δύο νομών πριν τις πυρκαγιές) και το 8,3% με αμπέλια (13,5 χιλ. στρέμματα περίπου ή το 22,1% της έκτασης των αμπελώνων των πυρόπληκτων περιοχών των δύο νομών πριν τις πυρκαγιές), ενώ τις υπόλοιπες πληγείσες εκτάσεις καταλάμβαναν ακρόδρυα (23,3% της έκτασης των πυρόπληκτων περιοχών των δύο νομών πριν τις πυρκαγιές), εσπεριδοειδή, οπωροφόρα, κηπευτικά και ετήσιες καλλιέργειες με μικρότερες πληγείσες εκτάσεις.

Το συνολικό κόστος αποκατάστασης του φυτικού κεφαλαίου των 7 πληγέντων νομών και η ενίσχυση για την απώλεια της παραγωγής σύμφωνα με όσα προβλέπονται στην ΚΥΑ (304186/11.6.2008) για τις αποζημιώσεις του ΕΛΓΑ, ανέρχεται στα 110,5 εκατ. €, από τα οποία 81,4 εκατ € (73,7% του συνολικού κόστους) στους νομούς Ηλείας και Αχαΐας (70,6 εκατ. € στο Ν. Ηλείας και 10,8 εκατ. € στο Ν. Αχαΐας). Μέχρι τα μέσα του Απριλίου 2009, είχαν εκταμιευτεί αποζημιώσεις συνολικού ύψους 23,8 εκατ. € ή ποσοστό 21,6% του συνολικού προϋπολογισμού των ζημιών, από τα οποία 17,4 εκατ. € ή το 21,4% του προϋπολογισμού για το φυτικό κεφάλαιο στους 2 νομούς (15 εκατ. € ή 21,2% στο Ν. Ηλείας και 2,4 εκατ. € ή 22,6% στο Ν. Αχαΐας).

β) Ζωικό κεφάλαιο

Οι απώλειες του κτηνοτροφικού κεφαλαίου έφτασαν τα 664 χιλ. ζώα, ο μεγαλύτερος αριθμός των οποίων είναι τα οικόσιτα ζώα (643,5 χιλ.). Τα καμένα αιγοπρόβατα ήταν συνολικά 19,7 χιλ., από τα οποία 12,3 χιλ. στο Ν. Ηλείας και 1,3 χιλ. στο Ν. Αχαΐας. Οι απώλειες περιορίζονται στο 5,6% του συνολικού πληθυσμού των αιγοπροβάτων στις πυρόπληκτες περιοχές των δύο νομών πριν τις πυρκαγιές. Ακολουθούν τα βοοειδή με συνολικές απώλειες 461 κεφαλών Στο Ν. Ηλείας η απώλεια 55 κεφαλών βοοειδών αντιστοιχεί στο 40,4% του συνολικού πληθυσμού στις πυρόπληκτες περιοχές του νομού πριν τις πυρκαγιές. Η αξία αποκατάστασης των ζώων στους δύο νομούς ανέρχεται συνολικά σε 2,03 εκατ. € ενώ ο προϋπολογισμός για την ενίσχυση των πληγέντων κτηνοτρόφων ανέρχεται σε 1,62 εκατ. €.

Όσον αφορά το πάγιο κεφάλαιο των πληγεισών κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων των δύο νομών, ο αριθμός των στάβλων, σταβλοϋπόστεγων και των αιγοπροβατοστασίων που υπέστησαν ζημιές σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΛΓΑ ανέρχεται σε 856 (22 στάβλοι, 713 σταβλοϋπόστεγα και 131 αιγοπροβατοστάσια) και ο προϋπολογισμός για την αποκατάστασή τους (70% της δαπάνης ανακατασκευής, επισκευής ή αντικατάστασης της ζημιάς) ανέρχεται περίπου σε 1,35 εκατ. €.

Για την αποκατάσταση των ζημιών στους βοσκότοπους, οι γεωργο-κτηνοτρόφοι που κατείχαν συστηματική εκμετάλλευση αποτελούμενη από τουλάχιστον δυο ζωικές μονάδες κατ' είδος και τουλάχιστον το 15% επί του συνόλου των βοσκοτόπων που έκαναν χρήση κήκε, δικαιούνται οικονομική ενίσχυση ίση με το 50% της αξίας των αγοραζόμενων ζωοτροφών για διάστημα ενενήντα ημερών, με ημερήσια ενίσχυση η οποία δεν μπορεί να υπερβεί τα 0,21 € ανά αιγοπρόβατο και τα 1,17 € ανά βοοειδές (ΚΥΑ, ΦΕΚ 1087/11-06-2008).

Ο ΕΛΓΑ χορήγησε οικονομική ενίσχυση για την αγορά ζωοτροφών αξίας 258 χιλ. € για τις ανάγκες 15.509 αιγοπροβάτων στο Ν. Ηλείας και 2.186 € για 133 αιγοπρόβατα στο Ν. Αχαΐας. Επιπλέον, ο Ελληνικός Οργανισμός Γάλακτος και Κρέατος χορήγησε οικονομική βοήθεια 285 χιλ. € στους πληγέντες κτηνοτρόφους του Ν. Ηλείας και 20.000 € στους αντίστοιχους του Ν. Αχαΐας. Σημαντική ήταν η συμβολή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Οργανισμού των Ορθοδόξων Χριστιανών, ο οποίος από τον Σεπτέμβριο του 2007 έως τον Απρίλιο του 2009 χορήγησε ζωοτροφές και σπόρους (από μίγματα λειμωνίων φυτών) για τις ανάγκες των πυρόπληκτων κτηνοτρόφων. Τέλος, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων δαπάνησε 700 χιλ. € το 2007 και 1.066 χιλ. € το 2008 για αγορά ζωοτροφών που διανεμήθηκαν στο νομό Ηλείας και 100 χιλ. € το 2007 και 160 χιλ. € το 2008 στο νομό Αχαΐας.

Στο σύνολο των 7 νομών, τα καμένα μελισσοσμήνη ανέρχονται σε 19.703 (11.108 στο Ν. Ηλείας και 735 στο Ν. Αχαΐας) και οι κατεστραμμένες πλαισιοκυψέλες σε 15.938 (8.259 στο Ν. Ηλείας και 738 στο Ν. Αχαΐας), ενώ ο προϋπολογισμός για την αποκατάσταση των απωλειών ανέρχεται σε 1,3 εκατ. € (725,5 χιλ. € στο Ν. Ηλείας και 50,7 χιλ. € στο Ν. Αχαΐας).

Μέχρι τις 16/4/2009 οι πληρωμές για την αποκατάσταση του ζωικού κεφαλαίου ανέρχονταν συνολικά σε 2,02 εκατ. € (1,06 εκατ. € στο Ν. Ηλείας και 65,2 χιλ. € στο Ν. Αχαΐας) ή στο 36% του συνολικού προϋπολογισμού για το ζωικό κεφάλαιο (20,3% στο Ν. Ηλείας και 31,7% στο Ν. Αχαΐας).

γ) Πάγιο Κεφάλαιο

Η καταβολή ενισχύσεων μέσω του ΕΛΓΑ δεν περιορίζεται μόνο στη γεωργική παραγωγή (φυτική και ζωική) αλλά συμπεριλαμβάνει το πάγιο κεφάλαιο και τα αποθηκευμένα προϊόντα. Ο προϋπολογισμός για την ενίσχυση του παγίου κεφαλαίου που καταστράφηκε (συμπεριλαμβανομένων και των στάβλων, αιγοπροβατοστασίων και υποστέγων) ανέρχεται

συνολικά σε 16,4 εκατ. € (11,02εκατ. €στο Ν. Ηλείας και 2 εκατ. €στο Ν. Αχαΐας). Το 31% του προϋπολογισμού στο Ν. Ηλείας και το 26% στο Ν. Αχαΐας αφορά στην ενίσχυση για κατεστραμμένες αποθήκες, ενώ οι βασικές κατηγορίες κεφαλαίου που ενισχύονται εμφανίζονται στον αντίστοιχο πίνακα του παραρτήματος.

Μέχρι τις 16/4/2009 οι συνολικές πληρωμές για την αποκατάσταση του κατεστραμμένου παγίου κεφαλαίου ανέρχονταν μόλις σε 912,2 χιλ. € (234,4 χιλ. € στο Ν. Ηλείας και 123,3 χιλ. €στο Ν. Αχαΐας) ή 5,6% (2,1% στο Ν. Ηλείας και 6,3% στο Ν. Αχαΐας) του συνολικού προϋπολογισμού.

δ) Αποθηκευμένα προϊόντα

Για τα αποθηκευμένα προϊόντα που καταστράφηκαν από τις πυρκαγιές και αφορούν κυρίως ζωοτροφές (αραβόσιτος, βίκος, βρώμη, μηδική, σανός, τριφύλλι κ.ά.) ο προϋπολογισμός ανέρχεται σε 784 χιλ. € και μέχρι τον Απρίλιο του 2009 είχαν καταβληθεί 949,5 χιλ. € υπερκαλύπτοντας τον προϋπολογισμό.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Δεκεμβρίου 2008, ο συνολικός προϋπολογισμός του ΕΛΓΑ για την αποκατάσταση των ζημιών του πρωτογενούς τομέα του Ν. Ηλείας ανέρχεται σε 87,3 εκατ. € (2/3 του συνολικού προϋπολογισμού για τους 7 πληγέντες νομούς) και του Ν. Αχαΐας σε 13,03 εκατ. € (9,8% του συνολικού προϋπολογισμού). Ο συγκεκριμένος προϋπολογισμός πιθανώς να διαφοροποιήθηκε μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας εξέτασης του συνόλου των ενστάσεων που υπέβαλλαν οι παραγωγοί. Τα πιο πρόσφατα στοιχεία (Απρίλιος 2009) δείχνουν ότι οι πληρωμές ανέρχονται σε 27,7 εκατ. € (16,9εκατ. € στο Ν. Ηλείας και 2,7 εκατ. €στο Ν. Αχαΐας) δηλ. περίπου το 20,8% (19,4% στο Ν. Ηλείας και 20% στο Ν. Αχαΐας) του συνολικού προϋπολογισμού του Δεκεμβρίου του 2008.

ε) Δασικό κεφάλαιο

Στις πυρκαγιές του 2007 κάηκαν δάση και δασικές εκτάσεις σε έκταση 1,47 εκατ. στρεμμάτων, από τα οποία 352,8 χιλ. στρέμματα στους δύο υπό εξέταση νομούς (325,8 χιλ. στο Ν. Ηλείας και 135 χιλ. στο Ν. Αχαΐας). Ειδικότερα, καταστράφηκε το 17,6 % (60,1% στο Ν. Ηλείας και 39% στο Ν. Αχαΐας) των θερμόβιων κωνοφόρων δασών και συνολικά το 38,9% (43,7% στο Ν. Ηλείας και 4,64% στο Ν. Αχαΐας) των δασών και δασικών εκτάσεων του νομού (ΓΠΑ, 2007).

3.2. Η αργή διαδικασία αποκατάστασης

Όπως προκύπτει από τα αναλυτικά στοιχεία της προηγούμενης ενότητας, η απορροφητικότητα των πόρων για την αποκατάσταση των ζημιών είναι ιδιαίτερα χαμηλή. Αυτό, μπορεί να αποδοθεί κατ' αρχάς στο γεγονός ότι οι εργασίες για την αποκατάσταση του φυτικού κεφαλαίου (εκρίζωση και επαναφύτευση, κορμοτόμηση ή/και κλάδεμα πρωτογενών κλάδων) μπορούν να ολοκληρωθούν μέχρι το τέλος του 2010 οπότε οι παραγωγοί έχουν τη δυνατότητα να καταθέτουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά (τιμολόγια κ.λπ.) μέχρι τότε και να εισπράξουν στη συνέχεια τα χρήματα. Σε πολλές περιπτώσεις όμως, το υψηλό κόστος επαναφύτευσης των καμένων εκτάσεων σε συνδυασμό με το χαμηλό ποσό της ενίσχυσης αποθαρρύνουν την επανεγκατάσταση της καλλιέργειας.

Εξάλλου, οι εργασίες αποκατάστασης προχωρούν με αργούς ρυθμούς στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές εξαιτίας του γεγονότος ότι η γεωργία συνεισφέρει συμπληρωματικά στο εισόδημα των ιδιοκτητών που απασχολούνται κυρίως εκτός πρωτογενούς τομέα. Τέλος, πολλοί κτηνοτρόφοι προτίμησαν να αποζημιωθούν για τις κατεστραμμένες σταβλικές εγκαταστάσεις τους από το ΥΠΕΧΩΔΕ αντί από τον ΕΛΓΑ (βλ. παρακάτω).

3.3. Οι ελλείψεις πόρων

Σύμφωνα με αρμόδιους δασικούς υπαλλήλους, για την αποτελεσματική πρόληψη των δασικών πυρκαγιών χρειάζονται: α) μια καλά οργανωμένη, στελεχωμένη, εκπαιδευμένη και εξοπλισμένη Δασική Υπηρεσία, β) Διαχειριστικές μελέτες και προγράμματα έργων διαχείρισης, προστασίας και ανάπτυξης των δασών (Καλλίρης 2007). Επίσης, για την αποτελεσματική καταστολή των πυρκαγιών χρειάζεται μια καλά οργανωμένη, στελεχωμένη, εκπαιδευμένη και εξοπλισμένη Πυροσβεστική Υπηρεσία, με γνώση του ειδικού αντικειμένου της διαχείρισης των δασικών πυρκαγιών.

Η υποστελέχωση και η ανεπάρκεια εξοπλισμού των δύο υπηρεσιών επηρέασε αρνητικά την αποτελεσματικότητά τους, κάτι που έγινε αντιληπτό τόσο κατά τη διάρκεια των πυρκαγιών, όσο και από τις συνεντεύξεις με τους αρμόδιους φορείς κατά τις επισκέψεις της ερευνητικής ομάδας στις πληγείσες περιοχές. Όπως διευκρινίστηκε, παρά την ευαισθησία και την εργατικότητα αρκετών δασικών υπαλλήλων που με δική τους πρωτοβουλία εκπόνησαν διαχειριστικές μελέτες για την ανάδειξη του δασικού πλούτου των περιοχών ευθύνης τους, εντούτοις αυτές αναμένουν εδώ και καιρό τη χρηματοδότησή τους από την πολιτεία, όπως και τη στελέχωση των εν λόγω υπηρεσιών με εξειδικευμένο προσωπικό που θα κληθεί να τις εφαρμόσει.

Εξάλλου, η απουσία ή η ανεπαρκής στελέχωση των τεχνικών υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης και ιδιαίτερα των μικρών δήμων που βρίσκονται μακριά από τα αστικά κέντρα ως συνέπεια της υποχρηματοδότησής τους, έχει αποτέλεσμα την αδυναμία τους να εκπονήσουν και να εφαρμόσουν τις απαραίτητες μελέτες για την προστασία και την αξιοποίηση των δασών, όπως και διάφορα έργα υποδομής. Επιπλέον, η έλλειψη επαρκούς εξοπλισμού (μικρά οχήματα με δεξαμενές κ.λπ.) για την άμεση επέμβαση σε περίπτωση πυρκαγιάς αφαιρέσει το πλεονέκτημα της έγκαιρης επέμβασης μικρών ταχυκίνητων μονάδων που θα μπορούσαν να αποτρέψουν την εξάπλωσή της.

3.4. Η προβληματική ροή της πληροφόρησης, η έλλειψη συντονισμού και οι συγκρούσεις αρμοδιοτήτων

Το έργο της αποκατάστασης των πληγείσων περιοχών και της αντιμετώπισης των επειγόντων προβλημάτων που προέκυψαν από τις πυρκαγιές ανέλαβε μια πλειάδα δημόσιων τοπικών, νομαρχιακών, περιφερειακών και κεντρικών φορέων διοίκησης. Όπως διαπιστώθηκε από την έρευνα, υπήρξαν μεγάλα προβλήματα επικοινωνίας μεταξύ των διαφόρων φορέων που εμπόδισαν την αποτελεσματικότητα του εγχειρήματος. Ειδικότερα, έγινε σαφές ότι τα έργα υποδομής που εκτελέστηκαν για την αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών (αντιπλημμυρικά, αντιδιαβρωτικά κ.λπ.) δεν υπηρετούσαν έναν ορθολογικό σχεδιασμό, ούτε και ήταν αποτέλεσμα της συντονισμένης προσπάθειας των φορέων, αλλά προήλθαν από παράλληλους/ ασύμβατους σχεδιασμούς που μείωσαν την αποδοτικότητα και αύξησαν το κόστος.

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις (Ν.Α.) και των δύο νομών και το σύνολο σχεδόν των Δήμων επέδειξαν έντονη δραστηριότητα και διάθεση να συμβάλουν στην αποκατάσταση των ζημιών. Η δυνατότητα όμως των τελευταίων να απευθύνονται απ' ευθείας στην Περιφέρεια προκειμένου να υποβάλλουν προς έγκριση τα προτεινόμενα έργα και η παράκαμψη με αυτό τον τρόπο της Ν.Α. αποτέλεσε ένα πρώτο σημείο διακοπής της ροής πληροφόρησης στην ιεραρχία της διοίκησης. Επιπλέον, οι πρωτοβουλίες της Περιφέρειας ή της Δασικής Υπηρεσίας συχνά αποφασίζονταν ερήμην της Ν.Α. και των Ο.Τ.Α. και οδηγούσαν σε εσφαλμένη χωροθέτηση των αντιπλημμυρικών και αντιδιαβρωτικών έργων. Προβλήματα διαπιστώθηκαν ακόμη και μεταξύ υπηρεσιών που, τυπικά τουλάχιστον, υπάγονται στον ίδιο φορέα όπως της περιφερειακής Δ/σης Δασών και των ΔΕΚΕ της Περιφέρειας. Οι περιπτώσεις των δύο εξεταζόμενων νομών ήταν μάλλον οι καλύτερες στο σύνολο των επτά πυρόπληκτων νομών, αν και σ' αυτούς δεν έλειψαν οι περιπτώσεις Δήμων που δεν δραστηριοποιήθηκαν στο βαθμό που έπρεπε προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις βραχυχρόνιες ή τις μεσοπρόθεσμες ανάγκες και να πληροφορήσουν τους

πληγέντες σχετικά με τις δυνατότητες χρηματοδότησης για την αποκατάσταση των ζημιών τους.

Άμεση ήταν και η κινητοποίηση κεντρικών Υπουργείων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων από τις πυρκαγιές, με πιά χαρακτηριστικές περιπτώσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ και του ΥπΑΑΤ (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων). Η σημαντικότερη παρέμβαση του ΥΠΕΧΩΔΕ αφορούσε του Τομείς Αποκατάστασης Πυροπλήκτων (ΤΑΠ) για να βοηθήσουν στο έργο της αποκατάστασης των ζημιών που υπέστησαν διάφορα κτίσματα σε ΠΠ. Οι ενισχύσεις για την αποκατάσταση στάβλων είναι ένα από τα παραδείγματα επικάλυψης και σύγκρουσης αρμοδιοτήτων. Ειδικότερα, τόσο οι ΤΑΠ του ΥΠΕΧΩΔΕ, όσο και ο ΕΛΓΑ έδιναν τέτοιου είδους ενισχύσεις, λόγω όμως της μειωμένης γραφειοκρατίας, των απλούστερων διαδικασιών και της υψηλότερης αποζημίωσης που έδιναν οι ΤΑΠ, οι περισσότεροι πληγέντες κτηνοτρόφοι προτίμησαν αυτό το κανάλι χρηματοδότησης συγκριτικά με τον ΕΛΓΑ.

Η έλλειψη του ενιαίου σχεδιασμού και της ολοκλήρωσης των παρεμβάσεων διαπιστώνεται και εντός του ίδιου ευρύτερου φορέα, όπως δείχνει χαρακτηριστικά η περίπτωση του ΥπΑΑΤ. Κατ' αρχάς, το ΥπΑΑΤ, έχοντας στη διάθεσή του τη μελέτη του ΓΠΑ για τις πυρόπληκτες περιοχές (ΓΠΑ, 2007), αντί να προχωρήσει στην εξειδίκευσή της σε επιχειρησιακό σχέδιο, όπως ήταν ο αρχικός σχεδιασμός της μελέτης, προέκρινε τη σύσταση τριών επιτροπών: μια επιτροπή για τις υποδομές (αντιπλημμυρικά και αντιδιαβρωτικά έργα), μία για τη φυτική παραγωγή και μία για τη ζωική παραγωγή (ΥπΑΑΤ, 2008).

Παρότι ο ρόλος των επιτροπών αυτών ήταν συμβουλευτικός, ο τελικός στόχος τους ήταν η παρακολούθηση των έργων για την αποκατάσταση των ζημιών και την ανάπτυξη των ΠΠ. Όπως έδειξε η εμπειρία από τη λειτουργία της 1^{ης} επιτροπής, παρουσιάστηκαν σημαντικές ασυνέχειες ως προς την ενημέρωση των νομαρχιακών υπηρεσιών, αμφιβολίες ως προς τις δυνατότητες υποβολής προτάσεων καθώς και ασάφειες ως προς την επιλεξιμότητα συγκεκριμένων ενεργειών, όπως η εκπόνηση μελετών τεχνικών έργων. Το αποτέλεσμα ήταν να χαθεί πολύτιμος χρόνος και να μην επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα. Οι δύο άλλες επιτροπές μέσα από έναν περιορισμένο αριθμό ενημερωτικών ομιλιών ενημέρωσαν τους πληγέντες παραγωγούς για τις δυνατότητες αποκατάστασης ή/και διαφοροποίησης της παραγωγικής τους δραστηριότητας.

Το δεύτερο παράδειγμα είναι η εξαγγελία του τότε Γ.Γ. του ΥπΑΑΤ για την εξασφάλιση των πόρων για τεχνικά έργα σε κάθε Δήμο των περιοχών ΟΠΑΑΧ όλης της χώρας, συνολικού προϋπολογισμού 1,2 εκατ. € σε κάθε Δήμο, τα οποία στους Δήμους των ΠΠ μπορούσαν να φθάσουν μέχρι τα 1,8 εκατ. €. Τα έργα αυτά θα εντάσσονταν σε συγκεκριμένα μέτρα του προγράμματος «Αλέξανδρος Μπαλτατζής». Τόσο η υποβολή, όσο και η προώθηση των έργων αυτών έγινε χωρίς καμμία μέριμνα για συμπληρωματικότητα με αντίστοιχες προτάσεις έργων σε νομαρχιακά ή περιφερειακά προγράμματα.

Η αλλαγή Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης τον Ιανουάριο του 2009, σήμανε και το τέλος όλων των παραπάνω πρωτοβουλιών (βλ. και Βουλή των Ελλήνων, 2009). Η όλη εικόνα ολοκληρώθηκε με την αλλαγή κυβέρνησης τον Οκτώβριο του 2009 και τη συνολική επανεξέταση του προγράμματος «Αλέξανδρος Μπαλτατζής».

Ενδιαφέρουσα είναι η διαπίστωση πρόσφατων επιστημονικών εργασιών σχετικά με τα κενά και τις επικαλύψεις αρμοδιοτήτων που εμφανίζονται και στη δασική πολιτική, όπως αυτή σχεδιάζεται και εφαρμόζεται στην Ελλάδα. Τα κενά αυτά κι οι επικαλύψεις εντοπίζονται, τόσο στο οριζόντιο επίπεδο μεταξύ διαφόρων φορέων, όσο και 'κάθετα' μεταξύ αυτών που σχεδιάζουν και αυτών που εφαρμόζουν την πολιτική (αντίστοιχα, η Γενική Γραμματεία Δασών, που ανήκει στο ΥπΑΑΤ και οι τοπικές δασικές υπηρεσίες, που ανήκουν στο Υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης) (Papageorgiou *et al.*, 2003). Παρομοίως, η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των υφιστάμενων περιβαλλοντικών και κοινωνικών πολιτικών,

αναγνωρίζεται ως μία από τις βασικές αιτίες για την εμφάνιση της ερημοποίησης στην Ελλάδα (Briassoulis, 2004).

Τελικά, δεν υπήρξε ποτέ μια ουσιαστική πρωτοβουλία για την ένταξη όλων των προσπαθειών που έγιναν για τις ΠΠ, σ' ένα ενιαίο προγραμματικό πλαίσιο. Η μόνη σχετική προσπάθεια έγινε από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, η οποία όμως είχε ενδεικτικό και όχι δεσμευτικό χαρακτήρα. Ειδικότερα, στο «Ειδικό Πλαίσιο Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης Πληγεισών Περιοχών από Πυρκαγιές» 'εντάχθηκε' το σύνολο των χρηματοδοτήσεων από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους (Γ' ΚΠΣ, ΕΣΠΑ, ΠΕΠ, Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, Ταμείο Αλληλεγγύης της Ε.Ε., ΕΛΓΑ, ΠΔΕ, Τακτικός Προϋπολογισμός, Ειδικό Ταμείο Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών). Ο συνολικός προϋπολογισμός για τους επτά πυρόπληκτους νομούς ανήλθε σε 2,2 δις €. Μέχρι τον Ιούνιο του 2009 είχαν διατεθεί περίπου 620 εκατ. € αν και από τους τοπικούς παράγοντες των πληγεισών περιοχών εκφράστηκαν παράπονα για καθυστέρηση ή και άρνηση έγκρισης έργων που υποβλήθηκαν παρά τον επείγοντα χαρακτήρα τους. Επίσης, ήταν συχνές οι αναφορές των Ν.Α. για ελλιπή πληροφόρησή τους από τις Κεντρικές υπηρεσίες σχετικά με τη δυνατότητα χρηματοδότησης των μελετών από το Ειδικό Πλαίσιο και τις προϋποθέσεις για την έγκριση των έργων.

3.5. Η μη εσωτερικευση εξωτερικών οικονομιών/επιδράσεων

Δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα από τις ΠΠ των εξεταζόμενων νομών αναδεικνύουν άλλη μία σοβαρή διάσταση της έλλειψης ολοκληρωμένης αντίληψης για τα προβλήματα και τις επιπτώσεις τους.

Το πρώτο παράδειγμα είναι η εμφάνιση πλημμυρικών φαινομένων σε ορισμένες ΠΠ του νομού Ηλείας, ως αποτέλεσμα του καθαρισμού ρεμάτων και χειμάρρων σε παρακείμενες ΠΠ του νομού Αρκαδίας.

Το δεύτερο παράδειγμα αναφέρεται στην απροθυμία ορισμένων μη ΠΠ να συμβάλλουν στην επίλυση οξύτατων προβλημάτων των κτηνοτρόφων ΠΠ του ίδιου νομού. Όπως είναι γνωστό, τα αιγοπρόβατα και κυρίως οι αίγες έχουν μια δυσκολία στον ενσταβλισμό τους. Οι πυρκαγιές έκαψαν μεγάλο μέρος βοσκοτόπων στον δήμο Διακοφτού, οπότε οι κτηνοτρόφοι θα έπρεπε να μετακινήσουν τα κοπάδια τους σε άλλες περιοχές. Η προσπάθεια για μετακίνηση των κοπαδιών σε βοσκοτόπους του όμορου δήμου Καλαβρύτων, όπου υπάρχει περίσσεια χώρων βόσκησης και ικανή βοσκοϊκανότητα, συνάντησε τη σθεναρή αντίδραση των ντόπιων κτηνοτρόφων και των δημοτικών αρχών, με αποτέλεσμα οι πληγέντες κτηνοτρόφοι να βόσκουν τα ζώα τους στις καμένες περιοχές.

3.6. Η κρίση σαν μαμή: οι προκλήσεις που δεν αξιοποιήθηκαν

Οι μεγάλες καταστροφές εκτός από τις αρνητικές συνέπειες που προκάλεσαν στις υποδομές και την τοπική οικονομία, δίνουν τη δυνατότητα για την επανεξέταση του αναπτυξιακού προτύπου των πληγεισών περιοχών και τη διαμόρφωση μίας αναπτυξιακής λογικής που να υπερβαίνει τα χρόνια προβλήματα.

Ειδικότερα, στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές των δύο νομών, η καταστροφή μεγάλου αριθμού πεπαλαιωμένων σταβλικών εγκαταστάσεων, πολλές από τις οποίες δεν είχαν τις απαραίτητες άδειες, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως ευκαιρία για την αξιοποίηση των κονδυλίων της αποζημίωσης προς όφελος της τοπικής κτηνοτροφικής παραγωγής, με τον εκσυγχρονισμό των στάβλων και την ορθολογική χωροταξική κατανομή τους. Μολαταύτα, η έλλειψη συντονισμού των υπηρεσιών που χρηματοδοτούσαν την ανακατασκευή, η περιορισμένη πληροφόρηση των πληγέντων κτηνοτρόφων για τις εναλλακτικές προτάσεις και τη χρηματοδότησή τους και η γραφειοκρατία, σε συνδυασμό με την επιτακτική ανάγκη ενσταβλισμού των ζώων εν όψει του επερχόμενου χειμώνα, οδήγησαν

τη συντριπτική πλειονότητα των κτηνοτρόφων στην πρόχειρη ανακατασκευή των παλιών εγκαταστάσεων.

Επίσης, η καταστροφή μεγάλης έκτασης βοσκήσιμων εκτάσεων και η απαγόρευση εισόδου των αιγοπροβάτων στις καμένες περιοχές για 3-5 χρόνια θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για τη βελτίωση της βοσκοϊκανότητας και την ορθολογική κατανομή των ζώων στους βοσκοτόπους.

Όπως είναι γνωστό, μεγάλα προβλήματα στις αγροτικές περιοχές δημιουργεί η αυθαιρεσία που επικρατεί σχετικά με το καθεστώς των χρήσεων της γης. Τα προβλήματα αυτά επιδεινώθηκαν με τις πυρκαγιές και ανέδειξαν με επίταση την ανάγκη θεσμοθέτησης δασολογίου και πλαισίου ρύθμισης για τις χρήσεις γης. Με αφορμή τις καταστροφικές πυρκαγιές, θα μπορούσε, έστω και σε πιλοτική βάση να εξετασθεί σε ορισμένες περιπτώσεις ο καθορισμός χρήσεων γής και η συνακόλουθη χωροθέτηση δραστηριοτήτων.

Όπως αναφέρθηκε, το μεγαλύτερο μέρος των κατεστραμμένων γεωργικών εκτάσεων και στους δύο νομούς καλλιεργείτο με ελιές ή αμπέλια. Η χρηματοδότηση της εκρίζωσης των κατεστραμμένων δένδρων και πρέμων αποτέλεσε ιδανική ευκαιρία για την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών με την εισαγωγή νέων ειδών ή/και ποικιλιών που θα έδιναν νέα ώθηση στην τοπική παραγωγή.

4. Συζήτηση

Οι μεγάλες δασικές πυρκαγιές του 2007 δημιουργούν εύλογα ερωτήματα ως προς την αποτελεσματικότητα της δασοπυρόσβεσης, όταν είναι γνωστό ότι οι πυρκαγιές αυτές συνέβησαν σε μια περίοδο που η αποκλειστική ευθύνη της δασοπυρόσβεσης είχε περάσει από τη δασική στην πυροσβεστική υπηρεσία. Το γενικότερο όμως πρόβλημα στο οποίο παραπέμπουν είναι το καθεστώς διαχείρισης των δασικών οικοσυστημάτων και η αποκατάσταση-ανακαίνιση του δασικού τοπίου (*Forest Landscape Restoration*) (IUCN, 2003). Η αποκατάσταση-ανακαίνιση του δασικού τοπίου αποτελεί μια προσπάθεια υπέρβασης της συμβατικής αντίληψης για τη διαχείριση των δασών, στην οποία συνήθως οι ευρύτερες κοινωνικές και οικονομικές παράμετροι αγνοούνται, και θεωρείται ως ιδιαίτερα κατάλληλη προσέγγιση σε περιπτώσεις σύνθετων διοικητικών και θεσμικών δομών, όπου συνήθως απουσιάζει η αρμονική συνύπαρξη διαφορετικών φορέων (Soutsas, *et. al.*, 2004). Η ανάγκη για μια προσέγγιση αυτού του είδους υπογραμμίζεται κι απ' το γεγονός ότι διάφοροι φορείς προχωρούν σε αναδασώσεις στις ΠΠ, που είναι καταδικασμένες σε αποτυχία αφού δεν υπάρχει οργάνωση και συντονισμός του έργου.

Από την προηγηθείσα ανάλυση προέκυψε ότι παρά την κινητικότητα από πλευράς διαφόρων φορέων απ' όλα τα διοικητικά επίπεδα, απουσιάζει η κοινή στόχευση για την επιδίωξη ενός συγκεκριμένου αναπτυξιακού αποτελέσματος στις ΠΠ. Αναδεικνύεται έτσι η αποσπασματικότητα και η μειωμένη αποτελεσματικότητα της όλης προσπάθειας, φαινόμενο πολύ συχνό σε περιπτώσεις διαχείρισης μεγάλων καταστροφών (Taylor, 1986). Αναδεικνύεται παράλληλα η μη συνοχή και η μη ολοκλήρωση των ενεργειών, γεγονός πρωταρχικής σημασίας για την επιτυχία κάθε διαρθρωτικής πολιτικής στον ευρωπαϊκό χώρο (Psaltopoulos and Thomson, 2003).

Η όλη συζήτηση για την ποιότητα του σχεδιασμού και τις προοπτικές ανάπτυξης των ΠΠ αποκτά πίο ουσιαστικό περιεχόμενο όταν τοποθετηθεί μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο για την ανάπτυξη της υπαίθρου, όπως αυτό έχει διαμορφωθεί στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Τρία, μείζονος σημασίας ζητήματα, οριοθετούν το πλαίσιο αυτό (Καρανικόλας και Κλωνάρης, 2008). Το πρώτο ζήτημα είναι η διεθνής και ευρωπαϊκή τάση για όλο και μεγαλύτερη αποκέντρωση αρμοδιοτήτων και πόρων από τα κεντρικά προς τα κατώτερα επίπεδα διοίκησης. Το δεύτερο ζήτημα αναφέρεται στην αναβάθμιση των κατώτερων διοικητικών επιπέδων και τον πολλαπλασιασμό των ενεργά εμπλεκόμενων στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των πολιτικών συνοχής, μία από τις οποίες είναι και η πολιτική αγροτικής

ανάπτυξης. Τρίτον, ο 2^{ος} Πυλώνας της ΚΑΠ ενισχύεται διαρκώς εις βάρος του 1^{ου} Πυλώνα, ενώ αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο η ανάγκη για διαφοροποιημένη προσέγγιση στα προβλήματα της ανάπτυξης της υπαίθρου. Αν η διαπίστωση αυτή ισχύει γενικά για τις αγροτικές περιοχές, κατά μείζονα λόγο ισχύει για περιοχές με την ένταση των προβλημάτων των ΠΠ.

Εξάλλου, σημαντική είναι η πρόκληση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης στο τοπικό επίπεδο, δεδομένου ότι στη διάρκεια της τρίτης προγραμματικής περιόδου (2000-2006), στα 2/3 περίπου των δημοτικών διαμερισμάτων των δύο εξεταζόμενων νομών εφαρμοζόταν ένα τουλάχιστον πρόγραμμα τοπικής αγροτικής ανάπτυξης (Leader ή ΟΠΑΑΧ – Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου). Πιο συγκεκριμένα, στο 29% των δημοτικών διαμερισμάτων των δύο νομών εφαρμοζόταν είτε ένα πρόγραμμα Leader, είτε ένα ΟΠΑΑΧ, ενώ στο 35% εφαρμοζόταν ταυτόχρονα ένα Leader και ένα ΟΠΑΑΧ. Επομένως, η επανοριοθέτηση των περιοχών εφαρμογής Leader και ΟΠΑΑΧ στην τέταρτη προγραμματική περίοδο με κριτήρια που να ανταποκρίνονται όχι μόνο στον ορεινό ή προβληματικό τους χαρακτήρα αλλά και στη λογική της ολοκλήρωσης των πολιτικών στο τοπικό επίπεδο, καθώς και η ουσιαστική αξιολόγηση της παράλληλης εφαρμογής των δύο αυτών προγραμμάτων είναι ζητήματα πρώτης προτεραιότητας.

Τα προβλήματα με τις εξωτερικές επιδράσεις που προαναφέρθηκαν, αποτελούν μια σαφή πρόκληση για την ενεργό εμπλοκή των ανώτερων διοικητικών επιπέδων στην ‘εσωτερικευση’ των διαφόρων προβλημάτων. Για παράδειγμα, στο πρόβλημα της διαφοράς των δύο δήμων του νομού Αχαΐας, θα μπορούσε να δοθεί λύση με την επέμβαση της νομαρχίας ή της περιφέρειας στους πλειστηριασμούς των βοσκοτόπων προς όφελος των πληγέντων κτηνοτρόφων.

Τόσο από το συγκεκριμένο παράδειγμα, όσο και από όλες τις προηγούμενες διαπιστώσεις, αναδεικνύεται η επιτακτική ανάγκη για διάκριση των ρόλων κάθε φορέα, ανάλογα με το διοικητικό επίπεδο στο οποίο ανήκει.

Τα προβλήματα που έχουν σχέση με την έλλειψη συντονισμού, τις συγκρούσεις αρμοδιοτήτων και την προβληματική ροή της πληροφόρησης, αποτελούν έκφραση της ανυπαρξίας ενός πραγματικά ενιαίου σχεδίου ανασυγκρότησης των ΠΠ, γεγονός που σίγουρα επηρεάζει τις μακροπρόθεσμες αναπτυξιακές προοπτικές των περιοχών αυτών. Την ανυπαρξία ενός τέτοιου ενιαίου σχεδίου διαπιστώνει κανείς πολύ εύκολα, όταν προσπαθήσει να αποκτήσει μια ολοκληρωμένη εικόνα για τα προβλήματα των ΠΠ και το βαθμό συμβολής όλων των προσπαθειών που έχουν γίνει μέχρι σήμερα στην επίλυση των προβλημάτων αυτών.

Επιπλέον, από την επιτόπια έρευνα για τις ΠΠ διαπιστώθηκε ότι η διαφοροποιημένη κατανομή πόρων, η χωροθέτηση συγκεκριμένων έργων αποκατάστασης των υποδομών, η ποιότητα της συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών διοικητικών επιπέδων και οι τοπικές αντιθέσεις, επηρεάζονται συχνά απ’ τη γενικότερη επίδραση του πελατειακού / κομματοκρατικού πολιτικού συστήματος.

Οι πυρκαγιές ανέδειξαν επίσης με τραγικό τρόπο τις συνέπειες μιάς σειράς θεσμικών ελλείψεων, που αφορούν τόσο την περιοχή μελέτης, όσο και ολόκληρη τη χώρα. Πρόκειται, μεταξύ άλλων, για την αναποτελεσματική προστασία των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος ως αποτέλεσμα της ανυπαρξίας κτηματολογίου, δασολογίου και χρήσεων γης. Το θεσμικό αυτό έλλειμμα, όχι μόνο καθιστά τη γη ευάλωτη σε κάθε είδους οργανωμένα και μη συμφέροντα, αλλά λειτουργεί και ως μια μόνιμη αιτία για τη διαρκή επανάληψη παρόμοιων καταστρεπτικών πρακτικών. Αυτό σημαίνει ότι η μη επίλυση των βασικών αυτών θεσμικών προβλημάτων λειτουργεί δυνητικά ως διαιώνιση των προϋποθέσεων για νέες καταστροφές.

Οι πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2007 ήταν τελικά μια καταστροφή μεγάλης κλίμακας, χωρίς να αναδειχθεί καμία από τις δυνητικές ευκαιρίες για επανεξέταση

παγιωμένων αντιλήψεων και υπέρβαση χρόνιων αγκυλώσεων. Από την άποψη αυτή, στα όσα προαναφέρθηκαν, πρέπει να προστεθεί η δυνατότητα να δει κανείς την αποκατάσταση των καμένων ελαιώνων μέσα σ' ένα μακροχρόνιο στρατηγικό σχεδιασμό για ένα από τα πιο σημαντικά προϊόντα της περιοχής, το ελαιόλαδο. Είναι γνωστό, π.χ., ότι εδώ και χρόνια το ελαιόλαδο της Ολυμπίας έχει χαρακτηριστεί ως ΠΓΕ (Προϊόν Γεωγραφικής Ένδειξης). Ωστόσο, από στοιχεία του ΟΠΕΓΕΠ προκύπτει ότι η ποσότητα του ελαιολάδου που τυποποιείται κάθε χρόνο ως ΠΓΕ – 33 τόνοι – αντιπροσωπεύει μόλις το 0,2% της συνολικής παραγωγής του νομού Ηλείας, χωρίς να είναι βέβαιο ότι ολόκληρη αυτή η ποσότητα πωλείται σε διαφορετική τιμή από το μη πιστοποιημένο ελαιόλαδο. Επίσης, η μεγαλύτερη ποσότητα του ελαιολάδου του νομού πωλείται χύμα σε εμπόρους (κυρίως Ιταλούς), χωρίς να έχει γίνει καμία σοβαρή προσπάθεια σύνδεσης της παραγωγής του νομού με τις πολυπληθείς και ετερογενείς ομάδες τουριστών που επισκέπτονται κάθε χρόνο το νομό, στις παραλίες, την αρχαία Ολυμπία, κ.λπ, ούτε και ένα συγκροτημένο σχέδιο προώθησης του προϊόντος στις αγορές του εξωτερικού. Επομένως, η απουσία τομεακών και κλαδικών πολιτικών κρίσιμης σημασίας για τους εξεταζόμενους νομούς, σε συνδυασμό με τα προβλήματα που προαναφέρθηκαν, αναιρούν τις όποιες δυνατότητες για κριτική επανεξέταση του μέχρι σήμερα εφαρμοσθέντος προτύπου ανάπτυξης και ένα πραγματικά νέο ξεκίνημα στην τοπική οικονομία.

5. Συμπεράσματα

Στις ενότητες που προηγήθηκαν, διερευνήθηκε η διαχείριση των πυρκαγιών του 2007 και οι προκλήσεις για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό στις πυρόπληκτες περιοχές (ΠΠ) των νομών Ηλείας και Αχαΐας.

Από την ανάλυση προσδιορίστηκαν ορισμένα βασικά αίτια για την αργή διαδικασία αποκατάστασης των ζημιών και συγκεκριμένα διαχειριστικά προβλήματα. Ωστόσο, οι μεγαλύτερες προκλήσεις φαίνεται να εντοπίζονται περισσότερο στη φάση του μεσομακροπρόθεσμου αναπτυξιακού σχεδιασμού και λιγότερο στη φάση της αποκατάστασης των ζημιών στις ΠΠ. Επισημάνθηκαν τα πολύ σοβαρά προβλήματα συντονισμού και ομαλής ροής της πληροφόρησης τόσο εντός, όσο και μεταξύ των φορέων που ανήκουν σε διάφορα διοικητικά επίπεδα. Έτσι, δεν έλειψαν οι συγκρούσεις αρμοδιοτήτων και η μειωμένη αποτελεσματικότητα στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεων και έργων.

Αναμφίβολα, υπήρξαν επιμέρους προσπάθειες που είχαν θετικά αποτελέσματα. Πολλοί ήταν και οι φορείς που ενεπλάκησαν στο έργο της αποκατάστασης των ζημιών στις ΠΠ, χωρίς όμως οι προσπάθειες που έγιναν να ενταχθούν σ' ένα ενιαίο προγραμματικό πλαίσιο. Έτσι, η όλη προσπάθεια υπονομεύεται από την απουσία: μεσο-μακροπρόθεσμου αναπτυξιακού σχεδιασμού, ολοκλήρωσης των πολιτικών στα διάφορα χωρικά επίπεδα και τομεακών/κλαδικών πολιτικών κρίσιμης σημασίας για τις περιοχές αυτές.

Λόγω αυτής ακριβώς της έλλειψης προγραμματικής λογικής, απουσιάζει μια 'συνολική' εικόνα για την πορεία αποκατάστασης των καταστροφών αλλά και τον βαθμό συμβολής των διαφόρων παρεμβάσεων στην επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων των ΠΠ. Είναι προφανές ότι η απουσία της λογικής του προγραμματισμού, δεν αφορά μόνο τις μελλοντικές προοπτικές των ΠΠ αλλά και τους κρίσιμους τομείς της πρόληψης και έγκαιρης αντιμετώπισης παρόμοιων καταστροφών στο μέλλον.

Η ανάγκη για ολοκληρωμένη προσέγγιση στην ανάπτυξη της υπαίθρου, σε κάθε διοικητικό-προγραμματικό επίπεδο (εθνικό, περιφερειακό, νομαρχιακό, τοπικό) αναδεικνύεται από τις πρόσφατες διεθνείς τάσεις για δημοσιονομική αποκέντρωση και διαφοροποιημένη προσέγγιση στα προβλήματα της ανάπτυξης της υπαίθρου. Παρομοίως, οι ελλείψεις και τα προβλήματα που επισημάνθηκαν, τονίζουν την ανάγκη για τον σαφή επιμερισμό των αρμοδιοτήτων και πόρων μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Γενικότερα, μέσα σ' ένα εξαιρετικά σύνθετο διοικητικό και προγραμματικό τοπίο, επείγει ο

επιμερισμός ρόλων και αρμοδιοτήτων του κάθε φορέα, για την επίτευξη του βέλτιστου αναπτυξιακού αποτελέσματος. Αυτό προϋποθέτει υπέρβαση της λογικής των ‘φέουδων’ στη δημόσια διοίκηση, διάθεση για συνεργασίες μεταξύ διαφορετικών φορέων και διοικητικών επιπέδων και φυσικά γνώση των σύνθετων αναπτυξιακών προβλημάτων.

Η κρίση από τις πυρκαγιές έγινε αντιληπτή μόνο ως καταστροφή, χωρίς να αναδειχθούν οι δυνητικές ευκαιρίες για επαναπροσδιορισμό προτεραιοτήτων και υπέρβαση χρόνιων αγκυλώσεων, στις οποίες πρέπει να συμπεριληφθεί η γενικότερη διαβρωτική επίδραση του πελατειακού πολιτικού συστήματος στον τρόπο λειτουργίας των θεσμών της αυτοδιοίκησης. Τέλος, το θεσμικό έλλειμμα που εξακολουθεί να υπάρχει, διαιωνίζει τις προϋποθέσεις για επανάληψη των πυρκαγιών.

6. Βιβλιογραφία

- Alexander, D., ‘Principles of Emergency Planning and Management’, Terra, 2007 .
- Βουλή των Ελλήνων ‘Πρακτικά Βουλής, ΙΒ’ Περίοδος Προεδρευομένης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, Σύνοδος Β’, Συνεδρίαση Θ’’, Πέμπτη 5 Μαρτίου 2009.
- Briassoulis, H., “Design of a Desertification Policy Support Framework.” Final Report, MEDACTION Module 4: (Policies for Land Use to Combat Desertification), EC, DG-XII (ENVK2-CT-2000-00085), 2004.
- Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, ‘Μελέτη αποκατάστασης και ανάπτυξης του αγροτικού τομέα, των δασών και της προστασίας του περιβάλλοντος στις πυρόπληκτες περιοχές (Νομοί: Αχαΐας, Ηλείας, Μεσσηνίας, Λακωνίας, Αρκαδίας, Κορινθίας και Εύβοιας)’, Γ.Π.Α., για λογαριασμό του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Αθήνα, 2007.
- Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, ‘Πορεία υλοποίησης της μελέτης αποκατάστασης και ανάπτυξης του αγροτικού τομέα, των δασών και της προστασίας του περιβάλλοντος στις πυρόπληκτες περιοχές’ Γ.Π.Α., Αθήνα, 2009.
- Dimitrakopoulos, A.P. and I.D. Mitsopoulos, ‘Global Forest Resources Assessment 2005 – Report on fires in the Mediterranean Region’ Fire Management Working Papers (Working Paper FM/8/E), Forestry Department FA, March 2006.
- ETAEA, www.etaea.gr/drasi.html, 2010.
- IUCN [International Union for Conservation of Nature], ‘Forest Landscape Restoration in the Mediterranean. Thinking beyond the traditional forest conservation box’, <http://data.iucn.org/places/medoffice/CDForest/>, 2003
- Καρανικόλας, Π. και Κλωνάρης, Στ., ‘Παραγωγικό Σχέδιο και Γεωργικές Διαρθρώσεις’, Πρακτικά Δηήμερου Επιστημονικού Συνεδρίου Πυρκαγιές 2007 – Από την καταστροφή στην ανάπτυξη, σ. 251-274, Εκδόσεις ΓΠΑ, Αθήνα, 2008.
- Papageorgiou et al., ‘The Greek Forest Policy Network’. Poster presented at the DESERTLINKS and MEDACTION Science Conference ‘Desertification: Our future, Our choice’, Ericeira, Portugal, 15-19 May 2003.
- Psaltopoulos, D. and Thomson, K. ‘Integration of rural development policy in the EU: An analysis of theoretical and applied issues’, Department of Economics, University of Patras, Working Paper Series, WP No. 8, November 2003.
- Soutsas, K., Papageorgiou, A.C., Tampakis, S., Arabatzis, G. and Kasimiadis, D., ‘The Concept of Forest Landscape Restoration in the Mediterranean’, New Medit, Journal of Agriculture, Economy and Environment N.4, pp. 57-62, 2004.
- Taylor, A., ‘Co-ordination for disasters’, Disasters, pp. 70-73, 10/1/1986
- ΥΠΑ. Α.& Τ. Υπουργική Απόφαση, ‘Σύσταση και συγκρότηση ομάδων εργασίας για την παρακολούθηση των έργων αποκατάστασης των ζημιών στις πυρόπληκτες περιοχές’ αριθ. πρωτ. 306455, 9/6/2008.

Development planning and disaster management: The case of fire-stricken areas in Greece

J. Gousios, Specific Laboratory & Teaching Staff, Department of Agricultural Economics and Development, Agricultural University of Athens

P. Karanikolas, Assistant Professor, Department of Agricultural Economics and Development, Agricultural University of Athens

Abstract

This study examines the management of the 2007 fire disaster in the prefectures of Elia and Achaia, focusing on both the primary sector and the infrastructure projects. The aim of this study is threefold; firstly, to present the most recent estimations of the losses, concerning crop production, animal production, fixed assets and stocks. Secondly, to explore the management problems during the restoration phase of the stricken areas' productive system. Thirdly, to identify the challenges for the long-term development planning for these areas.

Lack of information flow and serious coordination problems were identified between and within administration levels (central ministries, region, prefectures and municipalities). Results indicate that despite the existence of numerous initiatives on the part of various organizations, they were never integrated into a coherent programming framework. Consequently, the whole restoration-and-development effort has been undermined by the absence of a long-term development planning, integration of different policies at various spatial scales, as well as sectoral policies of vital importance. This serious crisis was perceived only as a catastrophe, without accentuating the potential benefits from resetting priorities and crashing through chronic problems. Among the latter, the eroding effects of the political patronage system on the functioning of self-administration is stressed. Moreover, various institutional deficits could facilitate the outbreak of fire in the future.

Finally, the allocation of resources and responsibilities among various organizations emerges as an issue of paramount importance within an extremely complex administrative-programming environment.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αποτίμηση ζημιών στο φυτικό κεφάλαιο του Ν. Ηλείας

Καλλιέργειες	Έκταση πριν τις πυρκαγιές (σε στρ.)		(%)	Έκταση ζημιών (σε στρ.)**	Ποσοστό Ζημιών στο Νομό	Ποσοστό Ζημιών στις Π.Π.	Προϋπολογισμός ΕΛΓΑ
	Στον Νομό*	Στις Π.Π.*					
Ελιές	415.384,00	352.280,50	84,81%	131.087,60	31,56%	37,21%	63.573.913,71
Σταφιδάμπελα	16.540,00	16.040,00	96,98%	8.677,20	18,30%	20,18%	5.761.642,49
Λοιπά Αμπέλια	30.878,80	26.956,40	87,30%				
Εσπεριδοειδή	21.356,20	12.855,10	60,19%	741,96	3,47%	5,77%	603.154,34
Ακρόδρυα	2.098,50	1.736,60	82,75%	440,00	20,97%	25,34%	168.445,04
Σιτάρι Σκληρό	1.883,80	1.377,60	73,13%				
Καλαμπόκι	95.721,50	41.246,70	43,09%	1.595,65	0,6%	1,0%	64.601,24
Λοιπά Σιτηρά	163.749,30	117.304,20	71,64%				
Όσπρια	784,40	757,40	96,56%				
Ζωοτροφές	49.591,10	38.795,70	78,23%				
Βοσκότοποι	260.852,00	198.872,80	76,24%				
Λοιπές Καλλιέργειες	26.492,70	19.690,50	74,32%	563,98	2,13%	2,86%	417.079,11
ΣΥΝΟΛΟ	1.085.332,30	827.913,50	76,28%	143.106,39	13,19%	17,29%	70.588.835,93

* Πηγή: ΟΣΔΕ

** Πηγή: ΕΛΓΑ

Αποτίμηση ζημιών στο φυτικό κεφάλαιο του Ν. Αχαΐας

ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	Έκταση πριν τις πυρκαγιές (σε στρ.)		(%)	Έκταση ζημιών (σε στρ.)**	Ποσοστό Ζημιών στο Νομό	Ποσοστό Ζημιών στις Π.Π.	Προϋπολογισμός ΕΛΓΑ
	Στον Νομό*	Στις Π.Π.*					
Ελιές	260.635,50	60.034,10	23,03%	14.735,20	5,65%	24,54%	7.647.850,76
Σταφιδάμπελα	18.810,00	4.960,00	26,37%	4.796,35	6,03%	26,65%	3.043.794,93
Λοιπά Αμπέλια	60.667,90	13.035,10	21,49%				
Εσπεριδοειδή	4.908,80	1.909,20	38,89%	84,40	1,72%	4,42%	85.165,57
Ακρόδρυα	1.706,40	185,20	10,85%	8,17	0,48%	4,41%	15.485,35
Σιτάρι Σκληρό	16.024,60	1.932,30	12,06%				
Καλαμπόκι	27.718,00	1.539,60	5,55%	70,50	0,4%	3,6%	6.530,16
Λοιπά Σιτηρά	210.706,50	18.106,80	8,59%				
Όσπρια	1.118,80	273,20	24,42%				
Ζωοτροφές	44.080,70	3.373,00	7,65%				
Βοσκότοποι	671.202,00	98.861,70	14,73%				
Λοιπές Καλλιεργείες	6.338,80	551,00	8,69%	110,97	1,75%	20,14%	39.443,47
ΣΥΝΟΛΟ	1.323.918,00	204.761,20	15,47%	19.805,59	1,50%	9,67%	10.838.270,24

* Πηγή: ΟΣΔΕ

** Πηγή: ΕΛΓΑ

Αποτίμηση ζημιών στο ζωικό κεφάλαιο του Ν. Ηλείας

	Στον Νομό*	Στις Π.Π.*	Έκταση ζημιών (σε αριθμό ζώων)**	Ποσοστό Ζημιών στο Νομό	Ποσοστό Ζημιών στις Π.Π.	Προϋπολογισμός ΕΛΓΑ
Αιγοπρόβατα	310.916	220.444	12.324	3,96%	5,59%	1.294.533
Βοοειδή	7.837	1.463	55	0,70%	3,76%	39.590
Οικόσιτα			538.087			474.562
Λοιπά						26.344
					ΣΥΝΟΛΟ	1.835.029

* Πηγή: ΟΣΔΕ

** Πηγή: ΕΛΓΑ

Αποτίμηση ζημιών στο ζωικό κεφάλαιο του Ν. Αχαΐας

	Στον Νομό*	Στις Π.Π.*	Έκταση ζημιών (σε αριθμό ζώων)**	Ποσοστό Ζημιών στο Νομό	Ποσοστό Ζημιών στις Π.Π.	Προϋπολογισμός ΕΛΓΑ
Αιγοπρόβατα	479.733	56.710	1.260	0,3%	2,2%	137.429
Οικόσιτα			60.796			53.294
Λοιπά						1.200
					ΣΥΝΟΛΟ	191.923

* Πηγή: ΟΣΔΕ

** Πηγή: ΕΛΓΑ

Αποτίμηση ζημιών στο πάγιο κεφάλαιο του Ν. Ηλείας

	Αριθμός	Αξία Αποκατάστασης 70%
Αιγοπροβατοστάσια	99	303.090,37
Αλυσοπρίονο βενζινοκινητήριο	744	200.317,60
Αμπελόπανα (πλαστικά κάλυψης)	597	111.538,84
Αποθήκη	1970	2.904.064,05
Αποθήκη	683	331.955,63
Αποθήκη (μπετά-τσιμεντόλιθοι ή τούβλα) ύψους > 4,5 μ.	27	155.134,36
Ελαιόπανα(νάυλον)	1010	117.754,83
Περίφραξη γαλβανιζέ	652	357.480,73
Περίφραξη πλέγμα οικοδομικό	3158	2.023.266,21
Σταυλοϋπόστεγα με ελευθ. Ενστ. με μεταλλικό σκελετό ή τσιμεντόλιθους	75	141.982,73
Σταυλοϋπόστεγα με ελευθ. Ενστ. με ξύλινο σκελετό και λαμαρίνες	471	465.066,30
Υπόστεγο με μεταλλικό σκελετό ή τσιμεντοπασσάλους	109	132.352,29
Υπόστεγο με ξύλινο σκελετό ή τσιμεντοπασσάλους	649	362.883,43
Υπόστεγο σανών	152	188.671,70
Φρέζες (Μονοαξονικές βενζινοκίνητες χωρίς συρόμενη πλατφόρμα)	314	177.234,40
Φρέζες Ρ.Τ.Ο (ελκόμενες από ελκυστήρα)	76	198.183,16
Λοιπά		2.853.080,49
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ		11.024.057,12

Αποτίμηση ζημιών στο πάγιο κεφάλαιο του Ν. Αχαΐας

	Αριθμός	Αξία Αποκατάστασης 70%
Αιγοπροβατοστάσια	32	115.288,32
Αλυσοπρίοιο βενζινοκινητήριο	114	31.928,40
Αμπελόπανα (πλαστικά κάλυψης)	183	78.268,71
Αποθήκη	236	308.844,32
Αποθήκη	301	194.960,61
Διαλογέας ελαιών ηλεκτροκινητήρας	31	22.207,92
Ελαιοραβδιστικό φορητό εδάφους (- 5Hp)	239	30.410,17
Κατασκευή εγκεκκριμένου ή ενδιάμεσου τύπου	2	44.482,19
Περίφραξη πλέγμα οικοδομικό	96	59.794,56
Στάγδην άρδευση αμπελώνων	45	44.121,84
Στάγδην άρδευση ελιάς επιφανειακή	153	32.836,72
Σταυλοϋπόστεγα με ελευθ. Ενστ. με μεταλλικό σκελετό ή τσιμεντόλιθους	17	45.812,79
Σταυλοϋπόστεγα με πρόσδεση με ξύλινο σκελετό ή τσιμεντόλιθους	10	26.248,32
Σταφιδοκαθαριστής (Μάκινα) χωρίς μοτέρ	68	36.288,00
Σωλήνες άρδευσης Φ32, 4 ατμόσφαιρες	242	23.323,03
Τζιβιέρες	142	370.272,00
Υπόστεγο με μεταλλικό σκελετό ή τσιμεντοπασσάλους	35	29.663,01
Φρέζες (Μονοαξονικές βενζινοκίνητες χωρίς συρόμενη πλατφόρμα)	147	114.157,68
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ		1.967.848,40